

“LES ONG SÓN UNA VÀLVULA DE SORTIDA”

Claudi Cuchillo (Barcelona, 1941) és doctor en Farmàcia i catedràtic de Bioquímica a la Universitat Autònoma de Barcelona. El 1993 va marxar durant un any a Bòsnia per participar en una acció humanitària organitzada per Farmacèutics sense Fronteres. A la paret del despatx hi ha alguns cartells que utilitzen la sàtira per denunciar la tragèdia de Bòsnia. Una foto d'una pintada que diu “*Refugees go home*” i el text en anglès “Ho farien si podrien”. Un cartell en record dels Jocs Olímpics d'Hivern de Sarajevo (1984), on les cinc anelles són formades per filats de camp de concentració. Tot per recordar un drama que, malgrat la pau, encara no ha acabat.

—*La pau va arribar oficialment a finals del 95. Quins canvis s'han produït en aquest any i mig?*

—S'hi veu molta més activitat. El món capitalista sembla que hi ha entrat. S'hi veuen molts cotxes, fins i tot més que abans de la guerra. Es pot trobar pràcticament qualsevol tipus d'articles. Ara, aquest canvi ha causat problemes molt grossos. Hi ha molts parats, les fonts de “riquesa” han quedat pràcticament destruïdes o bé es tractava d'instal·lacions obsoletes, que ja eren molt contaminants i no competitives en la seva època. Per això no hi ha mercat per col·locar els productes. Estan tornant a una economia bàsicament rural, que és la riquesa típica de Bòsnia. També hi ha algunes mines: de carbó de poca qualitat, o de sal a Tuzla —que en turc vol dir “muntanya de sal”. Ara han de pagar la sanitat i l'escola i abans no ho havien de fer. I en canvi les expectatives, allò que veuen que podrien tenir, són molt més grans.

—*Com es troba la situació pel que fa al subministrament farmacèutic?*

—Bòsnia només té una indústria farmacèutica amb cara i ulls, Bosnialijek, a Sarajevo. Va quedar molt malmesa, perquè estava a 300 metres de la línia de foc. Però hi ha possibilitats que, a un cert nivell, pugui produir els medi-

caments essencials. A part d'això hi ha alguns petits laboratoris semiindustrials, on fabriquen medicaments relativament senzills.

—*Quan va decidir d'anar a Bòsnia?*

—Jo volia marxar a algun lloc a finals o mitjan 1992. Vaig pensar que la vida purament universitària se'm feia una mica estreta. Vaig anar a la UNESCO a parlar amb Federico Mayor, amic meu i també bioquímic. Però la UNESCO passava una situació de crisi. Vaig entrar en contacte amb Farmacèutics sense Fronteres (PSF), una ONG francesa fundada el 1985. I m'hi vaig enrolar per un any, per anar a Croàcia i a Bòsnia. M'hi vaig incorporar l'octubre del 1993 amb un permís de la universitat.

—*I ho va deixar tot...*

—Ho vaig deixar temporalment, però sempre existia el contacte. La nostra base principal era Split, que estava totalment oberta al món exterior i on les telecomunicacions funcionaven perfectament. Cada tres mesos també teníem quinze dies de vacances. A part que aquí hi havia la doctora Maria Victòria Nogués, que es va fer càrrec de la meua recerca de manera molt efectiva.

—*Com era la seva feina allà?*

—Teníem quatre bases: Split, Sarajevo, Zenica i Tuzla. Des de Split, uns combois subministraven els medica-

ments a les altres bases. A Split cobríem la zona de Mostar i la costa Dàlmata, on hi havia uns 500.000 refugiats bosnians en hotels, caravanes o on podien estar-se. Poc després vaig recórrer totes les bases. Però això de vegades es feia molt difícil. Amb l'ultimàtum de l'OTAN a Sarajevo i la pau entre croats i bosnians van canviar radicalment les condicions. Aleshores, l'accés es va fer molt més fàcil.

—*Com establien les necessitats?*

—Visitàvem tots els hospitals de guerra, centres d'assistència primària, farmàcies, estructures sanitàries. Algunes estaven molt a prop de la línia de foc. Així coneixíem les necessitats en medicaments. Hi faltava de tot. Teníem

“DES DE SPLIT
COBRÍEM LA ZONA
DE MOSTAR I LA
COSTA DÀLMATA,
ON MIG MILIÓ DE
REFUGIATS
BOSNIANS
VIVIEN ALLÀ ON
PODIEN.”

SUSANNA SAEZ

una llista amb 80 o 90 medicaments diferents: antiinfectiosos, antidiabètics, antihipertensius, analgèsics, anestèsics...

—*I aquests medicaments permetien pal·liar la greu situació?*

—Això no se sabrà mai. Normalment, quan hi anaves, la gent et deia que no tenien res, perquè els feia por quedar-se sense medicines. Nosaltres treballàvem de tres mesos en tres mesos. També depenia de les condicions de guerra, de si hi havia ofensives, de les estacions de l'any. Nosaltres plantejàvem les necessitats amb mesos d'antelació: al maig havíem de pensar en antitussígens i antibiòtics, perquè fèiem les previsions de l'hivern, que allà és molt dur.

—*D'on provenien les medicines?*

—Nosaltres treballàvem amb programes de l'ECHO, l'oficina humanitària de la Unió Europea. L'ECHO té un pressupost elevat. En un any, ens van donar uns 10 milions d'ecus—uns 1.500 milions de pessetes. I això només a PSF. El 75% dels diners era per a medicaments genèrics, perquè són més barats. Això ho comprava la nostra central de França, a Clermont Ferrand. I es carregava en camions de més de 30 tones. Per cada programa hi havia vint o trenta camions que arribaven a Split. Això era el 80% o el 85% de la nostra feina, però sempre podien faltar, per emergències, medicaments no inclosos en els programes. Aleshores hi havia col·laboració amb altres ONG. També estàvem en contacte amb Farmacèutics Mundi, que a Catalunya està molt ben implantada. I ens van ajudar, per exemple, quan necessitàvem molts antidepressius. Quan es va signar la pau entre croats i bosnians, les tensions es van alliberar i es necessitaven ansiolítics i antidepressius en grans quantitats.

—*Tot arribava a la seva destinació?*

—Nosaltres portàvem els medicaments a l'estructura sanitària i se signaven els albarans de lliurament. Què passava en endavant, ja no ho sabem. Tenim sospites que alguns medicaments van anar a parar al mercat negre i uns altres els van utilitzar per comprar armes. Durant l'enfrontament entre croats i musulmans, sobretot a la zona de Mostar—els serbis s'ho miraven encantats—, estic segur que van canviar medicaments per armes. Però no seré jo qui els criticaré, perquè si van pegant-te trets no pots anar amb bones paraules. En tenim la sospita, però no en tenim proves. De totes maneres, crec que la major part s'utilitzava correctament.

—*Com travessaven els combois la línia de foc?*

—Tot estava organitzat pels cascos blaus. Acordaven amb les parts un alto-el-foc per a unes hores determinades. El comboi anava escortat per les tanquetes i els blindats dels cascos blaus. Aquests havien de saber quants camions hi anaven, i quantes persones perfectament acreditades per l'ACNUR—agència de l'ONU que s'encarrega de l'acció humanitària. Sempre hi havia el perill,

“Tenim sospites que alguns medicaments van anar a parar al mercat negre i uns altres els van utilitzar per comprar armes. En tenim la sospita, però no en tenim proves.”

però, que es disparés algun tret aïllat i en tot cas anàvem amb casc i amb armilla antibales.

—*Van tenir baixes?*

—Nosaltres, no. Diuen que en altres ONG hi va haver tres morts per trets de francotiradors, però les morts gairebé sempre eren per accidents de circulació.

—*Les ONG han hagut d'actuar a causa de la desídia dels estats?*

—Crec que el boom de les ONG respon a una vàlvula de sortida, especialment de la joventut, per fer coses a banda del materialisme. A manca d'altres ideologies engrescadores, l'acció humanitària és una sortida per a aquests ideals de la joventut. A part d'això, les ONG han servit una miqueta com a coartada per als estats per no fer res. L'ECHO—oficina humanitària de la Unió Europea—, com he dit, va donar molts diners. Però d'aquesta manera s'ha tranquil·litzat una mica la consciència d'Europa pel fracàs polític tan espantós. De fet, crec que la guerra de Bòsnia va arribar massa d'hora i Europa no estava preparada per intervenir-hi.

SUSANNA SÁEZ

"En certs moments et fas un replantejament i mires alguna cosa més que no sigui viure en el teu món."

—Però el conflicte latent ja existia...

—Bòsnia i l'ex-Iugoslàvia en general ha estat una zona conflictiva. Però no per culpa de la gent d'allà, sinó per culpa dels imperis de fora. Quan es parla dels Balcans sembla que ells siguin salvatges, molt primitius. Però en realitat han estat ninots dels interessos de les grans potències i els grans imperis d'occident i orient: l'otomà, l'austro-hongarès, el Sacre Imperi Romanogermànic... Els pobres balcànics no s'han pogut expressar gaire. Aleshores, crec que per aquestes raons històriques els interessos d'alemanys, d'una banda, i francesos

i britànics, de l'altra, eren molt diferents. Els primers eren pro-croats, eslovens i bosnians, i els francesos i anglesos eren més pro-serbis. I en casos com Espanya, que no tenien interessos d'aquesta mena, passava que la fragmentació d'un estat, com sabem, a Madrid els posa histèrics. I es van posar del cantó dels serbis, quan els serbis eren els agressors. Com es podia lligar això de ser pro-serbi, però haver de reconèixer que els serbis feien el que feien? La manera de solucionar-ho era deixar-ho podrir, no fer-hi res. Mitterrand va dir que no deixarien mai que Sarajevo es quedés sense pont aeri, però no va dir res de trencar el setge de Sarajevo. Els va condemnar a estar-se en la presó.

—Vostè ha dit que la vida universitària no l'omplia. Per què?

**"A FALTA
D'ALTRES
IDEOLOGIES
ENGRESCADORES,
L'ACCIO
HUMANITÀRIA ÉS
UNA SORTIDA PER
ALS IDEALS DE
JOVENTUT."**

vaig fer un curs de postgrau a la universitat de Tuzla. Aquí he tingut professors visitants i estudiants de doctorat. Intento recollir material, com ara llibres, per pal·liar-ne els dèficits.

—I es mostren molt agraïts...

—Una de les coses que he après és que la gent necessita no sentir-se oblidada. Moltes vegades tenien aquesta impressió. Sobretot a zones com Tuzla, que era un cul-de-sac, ja que calia recórrer tot Bòsnia per arribar-hi. Molta gent els prometia coses però després no hi podien anar o se n'oblidaven. Jo els vaig dir que hi tornaria i quan ho vaig fer es van endur una gran alegria.

—Jo estava molt dedicat a la universitat i va arribar un moment que per una sèrie de circumstàncies, de crisi, d'edat, del que sigui, et replantes les coses. Em preguntava de què em servia ser un gran expert en la ribonucleasa si total som cent o dues-cents persones en tot el món que podem parlar d'aquest tema. Sí que és important en l'avenç general del coneixement i de la societat. Però arriba un moment que a nivell personal també t'has de fer uns altres plantejaments i mirar alguna cosa més que no sigui viure al teu món.

—Tornaria a marxar a un lloc en guerra?

—Tornar a anar-me'n a una missió humanitària com la que vaig fer, crec que no ho tornaré a fer. Si de cas, faré petites missions d'avaluació. He estat a altres llocs: Cuba, Palestina, el Caucas. Cada zona té unes característiques i has de mirar com els pots ajudar: uns necessiten medicaments, d'altres primeres matèries perquè ja tenen coneixements per fer-ne.

—Quina col·laboració mantenen amb les universitats bosnianes?

—Jo participo en l'acord perquè la Generalitat financés un programa en què hi participen totes les universitats de Catalunya per col·laborar amb les quatre de Bòsnia: Sarajevo, Tuzla, Mostar i Banja Luka. En un país com Bòsnia, després d'una guerra horrible, la universitat no té res. No té instal·lacions, més de la meitat dels professors van marxar —uns perquè eren serbis, d'altres perquè van anar a països on els oferien més possibilitats. Aquest juliol

Xavier Duran